

Slovenščina kot drugi/tuji jezik: zgodovina (Od začetkov do 1850)

POPRAVKI

V mojem članku z zgornjim naslovom, objavljenem v Slavistični reviji, letnik 47/1999, št. 2, je prišlo do nekaterih napak; dr. Hermina Jug-Kranjec s svojim pismom uredništvu opozarja nanje. Avtorici se za pripombe in sploh za skrbno branje članka zahvaljujem. S pričujočim zapisom želim seveda najprej popraviti napake, nato pa odgovoriti tudi na nekatere pripombe H. Jug-Kranjec.

Podnaslov celovške izdaje Bohoričeve slovnice (*Grammatica oder Windisches Sprachbuch, 1758*) se pravilno glasi »/.../ mit einem mit grossen Fleiß außgearbeiteten sehr nutzbaren Windisch-Teutsch-und Wälschen Vocabulario versehen worden, zum Behuff aller der Windischen Sprache zu erlernen beginnenden, sowohl studiert- als unstudierten Liebhabern, /.../«. Originalno besedilo je pisano v gotici in razmeroma težko berljivo, zato je pri prečkovanju zveze *zum Behuff* zaradi podobnosti črke [f] s [s] (ſ) prišlo do napačnega prečkovanja *zum Behuss*, enako pri besedi *nutzbaren* v napačno *nußbaren*. Podobno sem v uvodu v Metelkovo slovnico *Slowenische Sprachlehre* (1830) napačno prečkovala zvezo *künftiger Beruf* v *künstiger Beruf*; citat se pravilno glasi: »Nebstbei ging meine Absicht auch dahin, jenen Fremden, deren gegenwärtige Lage oder künftiger Beruf es etwa erfordert, sich einige Kenntnisse der slowenischen Sprache schleunigst zu erwerben, ein sicheres und leichtes Hülfsmittel an die Hand zu geben.« Pravilni naslov Gutsmanove slovnice (1777) je *Windische Sprachlehre*, pri meni groba tipkarska napaka *Sprachlere*.

Posebno vprašanje predstavljajo besede, ki se v nemških besedilih lahko različno zapisujejo. H. Jug-Kranjec v zvezi s tem ustrezno opozarja, da Šmigoc piše *Teoretisch-praktische Windische Sprachlehre* (pri meni napačno *Theoretisch-practische*), čeprav pri drugih avtorjih najdemo tudi zapis *Theoretisch-practische Grammatik* (Murko 1843). Avtor Ožbalt Gutsman (in ne Ozbalt, kot se mi je zapisalo v članku) je v izvirniku res naveden kot Oswald Gutschmann.

V zvezi s Potočnikovo slovnico – pravilni naslov *Grammatik der Slowenischen Sprache* (1849) – je, kot opozarja H. Jug-Kranjec, res možna napačna interpretacija moje opombe v zvezi z Janom Komenskim (1592–1670). Stavek, da je Jan Komenski *Chrestomatie* napisal za Potočnikovo slovnico, je bil mišljen metaforično. Komenski svojega berila seveda ni sestavil za dvesto let mlajšega Potočnika; Potočnik je v svoji slovnici povzel besedilo Komenskega *Svet v obrazih* (*Orbis pictus*). – Še v zvezi s Potočnikovo slovnico: H. Jug-Kranjec v svojem pismu navaja različna mnenja (Koblar, Štrekelj, Schmidt), ki dokazujejo, da je bil naslovník Potočnikove slovnice predvsem slovenski srednješolec, ki se je smel z materinščino seznanjati izključno preko nemškega učnega jezika; v nadaljevanju avtorica navaja, da je Potočnikov učbenik lahko služil tudi tujcem. To je v skladu s trditvijo v mojem članku, da na podlagi zasnove slovnice lahko sklepamo, da »je imel Potočnik v mislih dvojnega naslovníka« (str. 255), vendar hkrati potrjuje tudi,

da »v zgodovini jezika nimamo potrditve, da bi Potočnik pisal priročnik za tujce« (str. 249).

V zvezi z delom *Orbis pictus* Jana Komenskega je tudi opozorilo H. Jug-Kranjec, da pri opisu v slovnici J. Šmigoca navajam *Polsko delo* kot skupni naslov, čeprav gre za naslov prvega od enakovrednih razdelkov. Menim, da v tem primeru drži oboje: *Polsko delo* je pri Šmigocu res naslov prvega razdelka (sledijo mu *Shivinska reja*, *Pzhelarija*, *Preja*), hkrati pa je v kazalu navedeno tudi kot skupni naslov poglavja, *pars pro toto*, in sicer »*Polsko delo*, oder überhaupt die Beschäftigung der Slowenen« (Šmigoc 1812). Pri ilustrativnem navajanju poglavij, kjer je poudarek na vsebini praktičnega dodatka, sem dvojje poglavij navedla v zamenjanem vrstnem redu: pogovori so v resnici pred vajami za prevajanje. – Navedba, da ima Šmigočeva slovnica vsako drugo stran prazno, je bila verjetno vzrok, da H. Jug-Kranjec veže moj opis priročnika na kseroksirano kopijo izvirnika in ne na original. Dejansko sem opisovala originalno izdajo, res pa je, da ima prazen vsak drugi list (in ne stran), ponekod tudi po več listov skupaj; predvidoma za zapiske in vaje.

V zvezi s slovnico *Slovenska Grammatika oder Georg Sellenko's Wendische Sprachlehre* (1791) menim, da ni napačno, če se kot avtorja navaja Jurija Zelenka, na kar opozarja H. Jug-Kranjec. Čeprav vemo, da gre za psevdonim osebe s pravim imenom Mihael Zagajšek, z navajanjem psevdonima upoštevamo voljo avtorja, zapisano v naslovu slovnice in izraženo tudi sicer, saj »svojega psevdonima nikoli ni hotel razkriti« (Kidrič, *Zgodovina slovenskega slovstva*, Lj., SM 1929–1938, 344).

Bralcem se za napake opravičujem, dr. Hermeni Jug-Kranjec pa se še enkrat zahvaljujem za opozorila.

Jana Zemljarič Miklavčič

Filozofska fakulteta v Ljubljani